ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

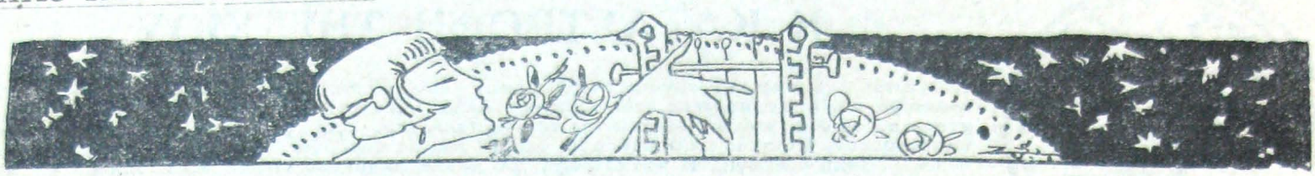

Η ΠΟΙΗΤΡΙΑ ΣΑΠΦΩ

Ἡ Σαπφὼ καὶ ἡ φήμη. Ἦταν μιὰ Σαπφὼ στὴν Λέσβο ; Ὅπου ἡ Σαπφὼ λαμβάνει μέρος καὶ σὲ πολιτικὰ κινήματα. Μιὰ γυναῖκα παρεξηγημένη διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἡ Σαπφὼ καὶ ἡ ἀγάπη. Γυναικεῖες ἀδελφότητες στὴν ἀρχαιότητα. Ἡ Σαπφὼ ἐμπνέει τοὺς ἀρχαίους κωμικοὺς καὶ τοὺς συγχρόνους τραγικούς. Ὁ Σόλων καὶ τὰ τραγούδια τῆς Σαπφοῦς κλπ.

Ἐδῶ καὶ πενῆντα χρόνια ὁ Γάλλος ζωγράφος Ζιρωντέ, ζωντάνεψε μὲ τὸν χρωστῆρα του, τὴ ζωὴ τῆς Σαπφοῦς σὲ μιὰ σειρὰ ἀριστουργηματικῶν εἰκόνων καὶ ὁ διάσημος συνθέτης τοῦ «Φάουστ» Γκουνὸ ἐνεπνεύσθη ἕνα ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματά του, ἀπὸ τὴν ποιητικὴ ζωή της.

Οὔτε ὁ ἕνας, οὔτε ὁ ἄλλος θέλησαν νὰ πιστεύσουν ὅσα γράφηκαν γιὰ τὴν ἀκόλαστη ζωή της, καὶ προτιμῆσαν νὰ κάνουν τὰ ἔργα τους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξηγήσεων ποὺ ἔδωσαν οἱ κριτικοὶ τοῦ 18ου αἰῶνος, ὅτι δηλαδὴ ὑπῆρξαν στὴν ἀρχαιότητα δυὸ γυναῖκες μὲ τὸ ὄνομα Σαπφώ, ποὺ γεννηθήκανε κι' οἱ δυὸ στὴν Λέσβο. Κατ'αὐτούς, ἡ μία Σαπφώ, ἡ ποιήτρια, γεννήθηκε καὶ πέθανε δύο αἰῶνες πρὸ τῆς ἄλλης συνωνύμου της, ἡ ὁποία ἦτανε κοινὴ φιλάρεσκος.

***

Εἶνε σχεδὸν βέβαιο ὅτι ἡ ποιήτρια Σαπφὼ γεννήθηκε στὴ Μιτυλήνη στὰ 620 π. Χ. καὶ ἦταν σύγχρονος τοῦ ποιητοῦ Ἀλκαίου, γιατὶ ὁ Ἀλκαῖος, θαυμάζοντας σ' αὐτὴ τόσο τὴ γυναίκα ὅσο καὶ τὴν ποιήτρια,τὴν εἶχε ἐρωτευθῆ καὶ τῆς ἔγραφε :

«Θὰ ἤθελα νὰ ὁμιλήσω, μὰ ἡ αἰδὼς μὲ συγκρατεῖ».

Σ' αὐτὰ ὅμως ἡ Σαπφώ, ἀπήντησε περήφανα :

—***«Ἂν ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὸ ὡραῖο καὶ καλὸ σὲ κατέχει καὶ ἂν ἡ γλῶσσα σου δὲν προετοιμάζεται νὰ πῇ τίποτε κακόν, ἡ αἰδὼς δὲν θὰ σὲ συγκρατοῦσε καὶ θὰ ἐδοκίμαζες νὰ μοῦ ἀνακοινώσης τὶς σκέψεις σου».***

Ἀργότερα ὅμως ἔσβυσεν ὁ ἔρωτας αὐτὸς καὶ οἱ δύο ποιηταὶ ἐνώθηκαν κατὰ τοῦ τυράννου Πιττακοῦ, τὸν ὁποῖον ὡρκίστηκαν νὰ ἐξοντώσουν. Ἡ συνωμοσία τους ὅμως αὐτὴ ἀπέτυχε καὶ ὁ Ἀλκαῖος ἐξορίστηκε. Σὲ λίγο ἐξορίστηκε καὶ ἡ Σαπφώ.

***

Μερικοὶ συγγραφεῖς θέλουν νὰ ποῦν ὅτι ἡ ἐξορία τῆς Σαπφοῦς ὀφείλεται μᾶλλον στὰ τολμηρὰ ποιήματα ποὺ εἶχε γράψει.

Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶνε πιστευτό, γιατὶ τότε ἦταν ἡ ἐποχὴ τῶν τολμηρῶν ποιημάτων. Ὁ Ἀνακρέων, γιὰ τοὺς τολμηροὺς στίχους του, δοξαζότανε σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Γι' αὐτὸ φαίνεται μᾶλλον πιθανό, ὅτι ἡ Σαπφὼ ἐξορίστηκε γιὰ πολιτικοὺς λόγους.

Ἀπὸ τὴν ἐξορία ἡ Σαπφὼ ἐπέστρεψε στὰ 570 π. Χ. Καὶ δὲν ἔφυγε πειὰ ὡς τὸν θάνατό της ἀπὸ τὴν Λέσβο.

***

Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα τῆς Σαπφοῦς. Λεγόταν Σκαμανδρώνυμος καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς της Χάραξος. Ἡ μητέρα της λεγότανε Κλεῖς, ὄνομα τὸ ὁποῖο πῆρε καὶ τὸ μικρὸ κοριτσάκι τῆς ποιητρίας, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τοὺς ἑξῆς στίχους ἑνὸς ποιήματός της :

Ἔχω ἕνα ὡραῖο παιδάκι,
ποὺ ἡ ὠμορφιά του μοιάζει μὲ τὰ χρυσάνθεμα
Μ' ὅλη τὴν Λυδία δὲν θὰ τὴν ἄλλαζα
τὴν μικρή μου, τὴν Κλεῖδα.

***

Εἶνε πολὺ λυπηρὸ γιατὶ δὲν διεσώθησαν μέχρι τῆς ἐποχῆς μας παρὰ ἀσήμαντα ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς Σαπφοῦς.

Ὁ Κικέρων, ὁ Κάτουλος, ὁ Ὁράτιος βεβαιώνουν ὅτι ἡ Σαπφὼ δὲν ἔγραψε μόνο ἐρωτικὰ ποιήματα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα διάφορα. Καὶ ὅτι ἐφεῦρε ἡ ἰδία τὸ «μέτρον», τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὸ ὄνομά της ὠνομάσθηκε «Σαπφικὸ μέτρο».

Ὁ Σόλων, σὰν ἄκουσε μιὰ φορά, νὰ ἀπαγγέλλουν ἕνα ποίημά της, εἶπε :

—Δὲν θὰ πεθάνω εὐτυχής, ἂν δὲν ἀποστηθίσω αὐτὸ τὸ ἀριστούργημα.

***

Ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως, μιὰ κακὴ φήμη, γιὰ τὴν ὑπέροχη αὐτὴ γυναίκα,ἐκόλλησε δυὸ αἰῶνας ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατό της, στῶν Ἑλλήνων τὰ μυαλὰ καὶ ἀπησχόλησε τοὺς κωμικοὺς τοῦ πέμπτου καὶ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος. Ἐντούτοις, ἡ περιπέτειες τῆς Σαπφοῦς ἀληθινὲς ἢ ψευτικες δὲν ἐνέπνευσαν κανέναν τραγικόν.

Οἱ ἀρχαῖοι γελοῦσαν μὲ τὰ ἀτυχήματά της καὶ εἰρωνευόντουσαν τὸν ὡραῖον φίλο της τὸν Φάωνα. Ἀντιθέτως, στὴν ἐποχή μας ἡ Σαπφὼ ἐνέπνευσε πολλὰ σπουδαῖα λυρικὰ ἔργα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ «Σαπφὼ» τοῦ Αἰμιλίου Ὀζιέ, καὶ τοῦ Γκουνό, θὰ μείνουν αἰώνια, χωρὶς ἀμφιβολία, ὅπως καὶ τὸ ὄνομα τῆς Μιτυληναίας ποιητρίας.

***

Ὁ Μύλλερ, ὁ μέγας Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γράφει τὰ ἑξῆς γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Σαπφοῦς.

—«Εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ Σαπφώ, μιλοῦσε πολὺ συχνὰ στὰ ποιήματά της γιὰ κάποιον νέον, στὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφιερώσει ὅλη της τὴν καρδιά, ἂν καὶ αὐτὸς ἀνταποκρινόταν στὸ αἴσθημά της αὐτό, μὲ ἀδιαφορία». Ὁ νέος αὐτὸς ἦταν ὁ Φάων.

Στ' ἀποσπάσματα ὅμως τῶν ποιημάτων της, ποὺ σωθήκανε ὡς τὴν ἐποχή μας, δὲν ἀναφέρεται πουθενὰ τὸ ὄνομα τοῦ Φάωνος.

Ἐπίσης ἄξιο παρατηρήσεως εἶνε οἱ θρῦλλοι περὶ τῆς θαυμασίας καλλονῆς τοῦ Φάωνος καὶ τοῦ ἔρωτος τόν ὁποῖο ἐνέπνευσε στὴ θεὰν Ἀφροδίτην. Εἶνε μιὰ ἀκριβὴς ἀπομίμησις τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀδώνιδος.

Ὁ Ἡσίοδος κάνει λόγο γιὰ κάποιο Φαέθωνα, υἱό τῆς Αὐγῆς καὶ τοῦ Κεφάλου, τὸν ὁποῖον ἡ Ἀφροδίτη ἅρπαξε ὅταν ἦτανε νέος ἀκόμα καὶ τὸν ἐγκατέστησε, ἀργότερα, φύλακα τῶν ἱερῶν βωμῶν της.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ θρῦλλοι στηρίζονται, χωρὶς ἄλλο, ἀπάνω στὸν μῦθο τοῦ Ἀδώνιδος, ποὺ μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴν Κύπρο στὴν Ἑλλάδα, καὶ στὸν ὁποῖο οἱ Ἕλληνες ἔδωσαν τὸ ὄνομα τοῦ Φαέθωνος ἢ τοῦ Φάωνος καὶ τὸν ἔκαναν ἐραστὴ τῆς Σαπφοῦς, τῆς ψαλτρίας αὐτῆς τοῦ ἔρωτος.

Ἡ Σαπφὼ εἶχε γράψει πολλὰ ποιήματα στὸν Ἅδωνι, καὶ μέσα σ' αὐτὰ ἴσως νὰ ἔψαλλε κσὶ τὸν Φάωνα, μὲ θέρμη τέτοια, ποὺ παρεξηγήθηκε ὅτι ἔψαλλε τὸν ἐραστή της.

***

Ἡ Σαπφὼ δὲν ἦταν ἀποκλειστικὴ στὰ ἐρωτικὰ ποιήματά της. Οἱ στῖχοι της ἀπευθυνόντουσαν τόσο σὲ νεάνιδας ὅσο καὶ σὲ νέους. Ἀλλὰ ἡ φιλία, εἴτε μεταξὺ νέων, εἴτε μεταξὺ κοριτσιῶν, ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ ἀξιώματα τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς.

Ὑπῆρχαν στὴν Λέσβο, ὅπως καὶ σὲ ὅλη τὴν Ἰωνία, ἀδελφότητες γυναικῶν καὶ νεανίδων, ἡ ὁποῖες μαζευόντουσαν γιὰ νὰ παίζουν μουσική, ἢ νὰ συνθέτουνε ποιήματα. Μιὰ γυναῖκα ἀναγνωρισμένης φήμης, προέδρευεν στὶς συγκεντρώσεις αὐτές.

Ὅπως γράφουμε καὶ παραπάνω, τὰ ποιήματα τῆς Σαπφοῦς ἦσαν περιπαθέστατα. Νὰ μερικοὶ στῖχοι της :

Ὁ ἔρως πάλιν ἔρχεται νὰ μὲ προσβάλη
ὁ ἔρως ποὺ τὰ μέλη καίει,
τὸ τέρας τὸ γλυκόπικρο,
τὸ τέρας τὸ ἀνίκητο κ.τ.λ.

Ὁ Βιργίλιος ἀναφέρει τὴν ἀρκετὰ παράδοξη λεπτομέρεια ὅτι ἡ Σαπφὼ δὲν ἦταν καθόλου ὥμορφη. Ἦταν κοντή, μελαψή, μ' ἀνδρικὰ μᾶλλον χαρακτηριστικά. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ πληροφορία αὐτὴ δὲν εἶνε ἀνακριβής. Ἡ περίφημη ποιήτρια τῆς Λέσβου ἦταν μᾶλλον ἄσχημη.

Ο ΠΑΛΗΟΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Οἱ Τούρκικες παροιμίες δείχνουν, ὅπως καὶ οἱ παροιμίες ὅλων τῶν λαῶν τοῦ κόσμου, τὸν ἰδιαίτερο χαρακτῆρα τῶν Τούρκων, τὶς ἠθικὲς καὶ θρησκευτικὲς πεποιθήσεις των, ὡς καὶ τὸ βαθμὸ τῆς ψυχικῆς καλλιεργείας τῶν.

Παραθέτομεν κατωτέρω μερικὲς ἀπὸ αὐτές.

—Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ζητάει τὴν τύχη του, πάει ἐκείνη καὶ τὸν βρίσκει μόνη της.

—Ὅ,τι εἶνε νὰ γίνη, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ γίνη.

—Ὁ κόσμος εἶνε μῦλος κι' ἀλέθει ἀλεῦρι. Μὰ μιὰ μέρα θ' ἀλέση καὶ μᾶς.